

עומק הפשט

עיונים בראש"י

על פי 'לקוטי שיחות' בדרך י"א

פ' ויקהל

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'
08-6882799 / 050-4125205
או במייל rizs@neto.bezeqint.net
ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א) "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת" (רש"י לה, ב) / למה חילק משה את הענין לשתי אמירות נפרדות, ולא אמר הכל ביחד / אזהרת השבת יש בה חומרא יתירה, בהיותה "חזרה" על עשרת הדברות / ישוב לשון הכתוב "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" (לה, א) – שמשמעו הוראה חיובית ולא רק אזהרה שלילית

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. קחו מאתכם תרומה לה' כל גדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת" (לה, א'יה)

שַׁת ימים – הקדים להם אזהרת שַׁת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השַׁת:

לפי דברי רש"י - מתעוררת קושיא פשוטה:

אם הציווי על שמירת שבת כאן אינו אלא הקדמה להעיקר, שהוא הציווי על מלאכת המשכן ("לומר שאינו דוחה את השבת") – היה צריך לכלול הכל באמירה אחת: "ויקהל משה .. ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' .. ששת ימים .. קחו מאתכם תרומה";

אולם הכתוב מחלק הציוויים לשתי אמירות: בתחילה "ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וגו'" – הציווי על שמירת שבת, ואחר כך נאמר עוד הפעם – כאמירה נוספת בפני עצמה - "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה וגו'";

ומשמע לכאורה, שהציווי על שמירת שבת אינו בא כאן רק כפרט בתוך הציווי על מלאכת המשכן – אלא שיש בו תוכן מיוחד, ולכן הוא מתייחד באמירה נפרדת.

"חזרה" על מה שנאמר בו' סיון

ביאור הענין:

אכן הטעם שחזר משה וצווה עתה על אוהרת השבת – הוא כדי להודיע שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת;

אולם כדי להדגיש את מעלת השבת, באופן שיתבאר למה באמת אין מלאכת המשכן דוחה את השבת – חזר משה ואמר לבני ישראל את הצייווי על השבת (לא בתור ציווי חדש, אלא) כפי ששמעוהו בעת מעמד הר סיני, בעשרת הדברות.

והרי הצייוויים שנאמרו בעשרת הדברות יש להם חשיבות מיוחדת, מכמה צדדים:

ראשית כל, בעשרת הדברות נאמר "וידבר אלקים את כל הדברים האלה"¹, ופירש רש"י שהקב"ה אמר את "עשרת הדברות בדבור אחד", והיינו, שכל עשרת הדברות שמעו בני ישראל מפי הקב"ה.

וגם כאשר משה היה מדבר ומשמיע הדברות לישראל בפעם השניה² – הרי זה ש"חזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו", היינו, שפירש את הדבור ששמעו מפי הקב"ה (בדיבור אחד). ולהעיר מהמבואר בצדה לדרך³, שגם אז היו שומעים את קול הקב"ה שהיה מצטרף כביכול לדיבורו של משה].

שנית, עשרת הדברות נאמרו בקול גדול, וראו את הקולות⁴.

שלישית, בעת שמיעת עשרת הדברות ענו בני ישראל והשיבו "על הן ועל לאו לאו"⁵.

ורביעית, בשונה משאר המצוות שנאמרו למשה והוא מסרם לאהרן ואחר כך לזקנים ורק אחר כך לכל ישראל⁶, הרי עשרת הדברות נאמרו במעמד כל ישראל יחד,

¹. יתרו כ, א.

². רש"י יתרו יט, יט.

³. על רש"י שם.

⁴. ואתחנן ה, יט. יתרו כ, טו.

⁵. פרש"י יתרו כ, א.

⁶. פרש"י תשא לד, לב – מעירובין נד, ב.

אנשים ונשים וכו', ללא הבדל; ומזה שענין מיוחד בציוויים אלו ולכן נאמרו לכל ישראל ביחד.

”אזון זאת ששמעה על הר סיני!”

ולכן “חזר” עתה משה בפני בני ישראל על מצות שבת שבבעשרת הדברות, כי בזה הטעים למה אין מלאכת המשכן דוחה שבת:

אף שמלאכת המשכן הוא ענין עיקרי, כמו שאמר הקב"ה⁷ “ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם”, שעל ידי המשכן תשרה השכינה בישראל, מכל מקום, לא יתכן שציווי זה שנצטוו עכשיו מפי משה, ידחה מצות שבת שהיא אחת מעשרת הדברות ששמע כבר כל אחד מישראל מפי הקב"ה עצמו.

ומהאי טעמא נחלקו הציוויים על אזהרת שבת ועל מלאכת המשכן בשתי אמירות נפרדות – בתחילה “ויאמר אליהם .. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי”, ושוב “ויאמר משה זה הדבר .. קחו מאתכם תרומה” - כי חילוק גדול ביניהם:

הציווי על אזהרת שבת הוא חזרתו של משה על דיבור ששמעו כולם יחד מפי הקב"ה, והציווי על מלאכת המשכן הוא מה ששמע משה לבד מפי הקב"ה והוא שציווהו לבני ישראל.

ולכן, להיותם משני סוגים, חילקם לשתי אמירות, והקדים את ציווי ואזהרת שבת – כי מלבד שזהו הסדר איך ששמעו הציוויים מפי הקב"ה (קודם כל אזהרת שבת בעשרת הדברות ורק אחר כך הציווי על מלאכת המשכן), הרי על ידי זה רמז משה להמעלה והחשיבות המיוחדת בשבת שהיא “קודמת” במעלה לציווי מלאכת המשכן ולכן אין לדחותה כלל ועיקר.

⁷. תרומה כה, ח.

"אשר צוה ה' לעשות" – באופן חיובי

והנה לפי דרכנו – ש"אזהרת שבת" שנאמרה מפי משה היתה באופן שחזר על הצייווי ששמעו מפי הקב"ה בעשרת הדברות – יתבאר הדיוק בלשון משה "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם":

לכאורה, תיבות "לעשות אותם" מיותרות הן; ובפרט, שהרי הצייווי על שמירת שבת כאן אינו על פעולה חיובית – קום ועשה, כי אם צייווי למנוע את עצמו מעשיה – שלילת עשייה! [ואף שיש לפרש "לעשות" – לקיים, עדיין אין הלשון מיושב היטב].

ולפי הנ"ל – יובן ויומתק:

בעשרת הדברות נצטוו (לא רק על איסור (ושלילת) מלאכה בשבת, כי אם גם) "זכור את יום השבת לקדשו"⁸, והיינו צייווי חיובי, וכמו שפירש רש"י שם: "תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת"; ובנוגע לצייווי זה מתאים שפיר הלשון "לעשות" – עשיה בפועל.

ומכל זה למדנו הוראה בעבודת ה':

עם היות שצייווי ואזהרת איסור מלאכה בשבת כאן הוא רק פרט בהצייווי דמלאכת המשכן, בכל זאת עשאו משה ענין עיקרי בפני עצמו והזהירם באמירה מיוחדת על כך; ומשום זה חזר על האזהרה שבעשרת הדברות, שבה נצטוו מפי הקב"ה על עצם ענין שמירת שבת (וכנ"ל בארוכה).

ויתירה מזו: משמעות הכתוב "ויקהל משה .. ששת ימים וגו'", ורק אחר כך "ויאמרו משה .. קחו מאתכם תרומה גו'", היא שהקהלת כל עדת בני ישראל היתה בעיקר בשביל אזהרת שבת, ורק אחר כך אמר להם גם כן צייווי מלאכת המשכן שעל ידי זה תשרה השכינה ביניהם ("ושכנתי בתוכם").

ומכאן למדנו אופן וגודל הענין של "לאפרושי מאיסורא"⁹:

⁸. יתרו כ, ח.

⁹. שבת מ, ב.

גם כאשר יהודי עסוק בענינים הכי נעלים, ועד – בענין הכי עיקרי דהשראת השכינה (שזהו ענין בנין המשכן), הגה בשעת מעשה – ועוד קודם לזה – צריך לדעת ולהיזהר עד קצה האחרון ממעשה שיש בו איסור, אף אם נדמה שלולי זהירות זו היתה השראת השכינה באה מהר יותר. וק"ל.

(חלק יא – ויקהל א)

לזכות הת'

דובער אליעזר שי' הבלין

לכבוד ה'בר מצוה' בשעה טובה ומוצלחת

כ"ה אדר תשע"ח

*

ולזכות הוריו וזקניו שיחיו

הרה"ח ר' לוי יצחק

וזוגתו מרת בתיה

הבלין

הרה"ח הרב משה

וזוגתו מרת חוה חי' ביילא

הבלין

הרה"ח ר' חיים מאיר

וזוגתו מרת חוה

חזן

שיזכו לרוב נחת

מתוך הרחבה בגו"ר